

УДК 657.421:336.14

С. О. Михайловина,

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,

Уманський національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1682-5790>

О. І. Крочак,

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,

Уманський національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1212-0010>

Є. І. Крочак,

судовий експерт відділу автотехнічних досліджень

та криміналістичного дослідження транспортних засобів,

Черкаський НДЕКЦ МВС України

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1011-8500>

М. В. Мельниченко,

головний судовий експерт відділу автотехнічних досліджень

та криміналістичного дослідження транспортних засобів,

Черкаський НДЕКЦ МВС України

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-7851-1198>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.21.118

АМОРТИЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ВІДМІННОСТІ В ОБЛІКОВІЙ ПОЛІТИЦІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

S. Mykhailovyna,

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation,

Uman National University

O. Krochak,

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation,

Uman National University

Y. Krochak,

Forensic Expert of the Department of Auto-Technical and Forensic Vehicle Examination, Cherkasy Scientific Research

Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

M. Melnychenko,

Chief Forensic Expert of the Department of Auto-Technical and Forensic Vehicle Examination, Cherkasy Scientific

Research Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

DEPRECIATION OF FIXED ASSETS: DIFFERENCES IN THE ACCOUNTING POLICIES OF BUSINESS ENTITIES AND BUDGETARY INSTITUTIONS

Стаття висвітлює концептуальні та прикладні відмінності амортизаційної політики у суб'єктів підприємницької діяльності та бюджетних установ. Встановлено, що у суб'єктів підприємницької діяльності амортизація виконує стратегічну фінансово-аналітичну функцію, впливаючи на собівартість, прибуток, податкові різниці та інвестиційну привабливість; у бюджетних установах — насамперед контрольну та підтверджувальну, забезпечуючи прозорість, підзвітність і планування відновлення активів. Обґрунтовано ключові розбіжності: варіативність методів і гнучкість

облікової політики проти уніфікації правил і прямолінійного методу; різні логіки формування звітності та прийняття рішень; наявність/відсутність податкового контексту. Запропоновано перейти від "пасивної" моделі нарахування зносу до парадигми стратегічного управління амортизаційною політикою, орієнтованої на збереження та зростання вартості активів. Такий підхід поєднує обліковий, аналітичний та управлінський контури, інтегровані в єдине ERP-середовище, забезпечуючи контроль відтворення основних засобів і підвищення ефективності використання амортизаційних відрахувань. Центральним інструментом визначено цифрову трасованість життєвого циклу активів (від придбання до списання), що забезпечує відтворюваність розрахунків, аудитуваність і прогнозування капітальних потреб. Сформовано набір практичних заходів: для бізнесу — включення амортизаційних KPI у звіти, внутрішній стандарт управління відтворенням основних засобів, моделювання коефіцієнтів відновлення та самофінансування; для бюджету — "Амортизаційні паспорти" активів, інтеграція даних про знос у бюджетні запити, створення єдиного електронного реєстру.

The paper examines conceptual and practical differences in depreciation policies applied by business entities and budgetary institutions. The methodology combines a comparative review of NAS/PSAS for the public sector and IFRS with an interpretation of contemporary managerial uses of depreciation information. It is shown that, in the commercial domain, depreciation performs a strategic financial-analytical role affecting cost of goods, profit, tax differences, and investment appeal; in the public domain it serves primarily control and assurance purposes, enabling transparency, accountability, and planned asset renewal. Core divergences are substantiated: method flexibility and accounting-policy discretion versus rule unification and the straight-line method; distinct reporting logics and decision-making horizons; presence or absence of tax implications. The study advocates a shift from a "passive" expense-based model toward a strategic depreciation management paradigm oriented to preserving and enhancing asset value. This approach integrates accounting, analytical, and managerial circuits within an ERP environment. Digital traceability of the asset life cycle is positioned as a key instrument ensuring reproducible calculations, auditability, and forecasting of capital-renewal needs. A set of practical measures has been developed: for business — embedding key depreciation performance indicators into reports, implementing an internal asset-renewal management standard, modeling renewal and self-financing ratios; for the public sector — introducing "depreciation passports," integrating wear data into budget requests, and building a unified electronic asset register. The expected outcomes include higher reporting reliability, improved efficiency of fixed-asset management, stronger financial resilience, and closer alignment with international accounting practices. Overall, depreciation is reframed from a narrow technical procedure into a data-driven mechanism of strategic asset governance across sectors.

Future research directions involve quantitative modeling of the impact of digital traceability on audit efficiency, reporting transparency, and capital-renewal forecasting.

Ключові слова: амортизація, основні засоби, облікова політика, бюджетні установи, суб'єкти підприємницької діяльності, гармонізація стандартів, цифрова трасованість.

Key words: depreciation, fixed assets, accounting policy, budgetary institutions, business entities, standards harmonization, digital traceability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Амортизація основних засобів є одним із ключових елементів бухгалтерського обліку, що забезпечує поступове перенесення вартості необоротних активів на витрати діяльності. Для суб'єктів підприємницької діяльності амортизація має подвійне значення: з одного боку, вона виступає джерелом формування витрат і впливає на фінансовий результат, а з іншого — формує податкові зобов'язання, зокрема у частині податкових різниць, визначених Податковим кодексом України. Для бюджетних установ амортизаційна політика має іншу спрямованість — її основним завданням є відображення зносу активів з метою забезпечення до-

стовірності фінансової звітності та контролю за ефективністю використання державних ресурсів. Крім того, в умовах збройної агресії та необхідності післявоєнного відновлення, точність амортизаційних даних у державному секторі є критично важливою для обґрунтування бюджетних запитів на відновлення майна.

Таким чином, проблема дослідження полягає у виявленні та науковому обґрунтуванні відмінностей у методології нарахування амортизації в різних секторах економіки, визначенні їх впливу на фінансово-економічні результати та формуванні практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності облікової політики.

З наукової точки зору, систематизація відмінностей у підходах до нарахування амортизації у суб'єктів підприємницької діяльності і бюджетних установах сприяє подальшому розвитку теорії

бухгалтерського обліку. Зокрема: формуються підходи до уніфікації облікових категорій у різних секторах економіки; поглиблюється розуміння взаємозв'язку між фінансовим та управлінським обліком у контексті використання амортизаційних відрахувань; створюються підґрунтя для удосконалення навчальних програм і методичних матеріалів з бухгалтерського обліку та аудиту.

У практичному вимірі дослідження є важливим для забезпечення прозорості фінансової інформації, оптимізації управлінських рішень і вдосконалення нормативно-правового регулювання у сфері обліку.

Таким чином, значення проблеми амортизації основних засобів виходить за межі суто технічного аспекту бухгалтерського обліку та має системний характер, що поєднує наукові дослідження з практичними потребами сучасної економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У сучасних наукових публікаціях останніх років простежується підвищений інтерес до проблематики обліку та амортизації основних засобів у контексті гармонізації національних стандартів із міжнародними вимогами, а також у зв'язку з трансформаційними процесами, які відбуваються в сучасній економіці.

У статті Н. Кузик та інших авторів акцентовано увагу на застосуванні положень МСБО 16 та МСБО 36 в національній практиці, зокрема у сфері переоцінки та зменшення корисності активів [1]. Автори підкреслюють, що інтеграція міжнародних стандартів сприяє підвищенню прозорості фінансової звітності та забезпечує більш точне відображення економічної сутності активів. Водночас у статті лише частково розглядається вплив зазначених підходів на бюджетні установи, який має суттєві відмінності у нормативному регулюванні.

Актуальні питання аудиту основних засобів у післякризових умовах досліджують О. Петрик та А. Олійник [2]. Вчені відзначають проблеми перевірки залишкової вартості активів, визначення їхнього фактичного стану та відображення втрат унаслідок бойових дій. Автори наголошують на потребі вдосконалення аудиторських процедур і методичних підходів, що прямо впливає на точність нарахування амортизації. Проте у публікації відсутній акцент на особливостях аудиту в бюджетних установах, де контрольні механізми мають іншу природу та цілі.

Дослідження В. Краєвського [3] зосереджене на проблемах відтворення основних засобів

вітчизняних підприємств. Автор наголошує на недофінансуванні процесів оновлення, використанні застарілих методів амортизації та невідповідності встановлених строків корисного використання реальному фізичному і моральному зносу активів. Розглядаються макроекономічні наслідки неефективної амортизаційної політики, однак специфіка бюджетних установ у дослідженні не розкривається.

Особливості обліку основних засобів у контексті збройної агресії росії розглядають М. Бондар і А. Кулик [4]. Автори детально описують проблеми документування втрат, списання пошкоджених активів, перегляду строків корисного використання та коригування методів амортизації. Результати дослідження свідчать, що питання обліку основних засобів на тимчасово окупованих територіях не відповідає міжнародним стандартам, тому пропонується їх переведення на окремі рахунки та врахування воєнних ризиків при оцінці. Дослідження є вагомим у контексті кризового управління, проте йому бракує практичних рекомендацій щодо порівняльного аналізу суб'єктів підприємницької діяльності і бюджетних установ.

Роль облікової політики як ключового інструменту для управління підприємством розкриває М. Кругла [5], зосереджуючись на основних засобах. У статті обґрунтовується необхідність уніфікації облікових практик та гармонізації з МСФЗ, що особливо актуально для підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Авторка звертає увагу на ідентичність базових понять, таких як амортизація та строк корисного використання, та розбіжності у трактуванні вартості активів і їх класифікації. Як висновок зазначено, що належно сформована облікова політика, незалежно від обраної моделі, забезпечує достовірність фінансової звітності, що є критично важливим для прийняття управлінських рішень. Однак дослідження здебільшого орієнтоване на суб'єктів підприємницької діяльності і лише опосередковано стосується бюджетних установ.

Загалом, проаналізовані публікації свідчать про те, що увага науковців приділяється питанням оцінки та переоцінки основних засобів, удосконаленню аудиторських процедур, адаптації до міжнародних стандартів та управлінню активами в умовах воєнних і післявоєнних викликів. Водночас відмічається недостатня кількість наукових праць, у яких би комплексно розглядалася амортизаційна політика з позиції порівняльного аналізу суб'єктів підприє-

мницької діяльності і бюджетних установ. Це підкреслює актуальність теми та необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою дослідження є аналітичне обґрунтування відмінностей у підходах до амортизації основних засобів у суб'єктів підприємницької діяльності та бюджетних установах, оцінка їхнього впливу на якість фінансової звітності та управлінські рішення, а також формування рекомендацій щодо гармонізації облікової політики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Правильне розмежування понять "суб'єкти підприємницької діяльності" та "бюджетні установи" має принципове значення для дослідження амортизаційної політики, оскільки вони функціонують на різних правових і економічних засадах.

Відповідно до положень Закону України "Про підприємництво" [6], суб'єктами підприємницької діяльності (підприємцями) можуть бути громадяни України, громадяни інших держав і особи без громадянства, не обмежені законом у правоздатності або дієздатності, а також юридичні особи всіх форм власності. До них належать приватні й колективні підприємства, господарські товариства (товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства), кооперативи, а також державні й комунальні підприємства, що діють на засадах самоокупності і рентабельності. Такі суб'єкти функціонують у конкурентному середовищі, що зумовлює необхідність гнучкого управління фінансовими ресурсами й ефективного використання амортизаційних відрахувань. Таким чином, суб'єкти підприємницької діяльності характеризуються комерційною спрямованістю та необхідністю забезпечення фінансової результативності.

Бюджетні установи визначаються положеннями Бюджетного кодексу України [7] і регламентуються державними стандартами бухгалтерського обліку, насамперед НП(С)БОДС 121 "Основні засоби" [8]. Їхня діяльність фінансується з державного чи місцевих бюджетів і не спрямована на отримання прибутку. Головним завданням таких установ є виконання публічних функцій у сферах освіти, охорони здоров'я, науки, культури, адміністративного управління.

Визначено, що суб'єкти підприємницької діяльності — це комерційні структури, для яких

амортизація виступає інструментом управління витратами, формування фінансового результату та оптимізації податкових зобов'язань. Бюджетні установи, у свою чергу, є неприбутковими організаціями, що існують на основі кошторисного фінансування та використовують амортизаційні відрахування як механізм контролю й забезпечення повноти відображення фактичних витрат. На відміну від бізнес-структур, вони зобов'язані діяти в межах затверджених кошторисів і суворих процедур фінансової звітності, що виключає можливість самостійної оптимізації облікових рішень.

Таким чином, відмінності у фінансових цілях і джерелах фінансування зумовлюють різну економічну сутність амортизації та її роль у системі обліку кожного сектора.

Амортизація є багатогранною економіко-обліковою категорією, що поєднує функції відтворення активів і формування достовірної фінансової інформації для управлінських рішень. Її сутність полягає у поступовому перенесенні вартості основних засобів на створюваний продукт чи послугу з метою формування джерела їх оновлення, забезпечення безперервності виробництва та інвестиційної активності. У суб'єктів підприємницької діяльності амортизація виступає інструментом фінансового менеджменту, який впливає на податкове навантаження, інвестиційну політику та фінансові результати, тоді як у бюджетних установах вона виконує переважно контрольну й інформаційну функції, спрямовані на раціональне використання державного майна. Відмінність у підходах визначає специфіку облікової політики кожного сектора, відображаючи їхні стратегічні пріоритети та роль амортизації у забезпеченні ефективності економічної діяльності.

Нормативно-правове забезпечення обліку основних засобів в Україні має різнобічний характер, оскільки регламентується різними системами стандартів залежно від виду суб'єкта господарювання. У суб'єктів підприємницької діяльності регулювання здійснюється на підставі загальних положень Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", який визначає правові основи ведення обліку та складання фінансової звітності [9]. Порядок визнання, оцінки та нарахування амортизації закріплено у НП(С)БО 7 "Основні засоби" [10]. Підприємства, діяльність яких підпадає під вимогу звітування за міжнародними стандартами, застосовують положення МСБО 16 "Основні засоби" [11].

У бюджетних установах організація бухгалтерського обліку ґрунтується на положеннях

Таблиця 1. Визнання, відображення та податкові аспекти амортизації

Критерій	Суб'єкти підприємницької діяльності	Бюджетні установи
Нормативна база	НП(С)БО 7 «Основні засоби»; План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291; Податковий кодекс України (ст. 138).	НП(С)БОДС 121 «Основні засоби»; План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі № 1203.
Визнання амортизації	Амортизація визнається витратами звітного періоду та зменшує фінансовий результат.	Амортизація не впливає на фінансовий результат у класичному розумінні; враховується у складі видатків кошторису.
Відображення в обліку	Нарахування амортизації: кредит рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів»; дебет рахунків витрат залежно від напряму використання: 23 «Виробництво», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності».	Нарахування амортизації: кредит рахунку 141 «Знос (амортизація) необоротних активів розпорядників бюджетних коштів»; Суми амортизації відображаються у бухгалтерському обліку як витрати періоду
Функціональне значення	Елемент собівартості продукції/послуг; впливає на прибутковість діяльності підприємства; інструмент податкової оптимізації.	Виконує контрольну функцію; забезпечує достовірність облікових даних, збереження державного майна та планування потреб у відновленні активів
Податковий аспект	Стаття 138 ПКУ: різниці між бухгалтерським і податковим обліком; підприємства ведуть паралельний облік для коригування фінансового результату. Для платників єдиного податку амортизація не впливає на оподаткування.	Бюджетні установи не є платниками податку на прибуток, тому амортизаційні різниці не формуються.

Джерело: узагальнено автором на основі [7, 8, 10, 12].

Бюджетного кодексу України [7] та НП(С)БОДС. Ключове значення має НП(С)БОДС 121 "Основні засоби", яке визначає порядок визнання, оцінки, нарахування амортизації та списання об'єктів основних засобів [8]. Специфіка бюджетних установ полягає в обов'язковій орієнтації на цільове використання бюджетних коштів, що зумовлює обмеження щодо вибору методів амортизації та особливості формування інформації у звітності.

Нормативно-правове регулювання обліку у суб'єктів підприємницької діяльності характеризується значною гнучкістю в частині формування облікової політики та вибору методів амортизації, що надає підприємствам можливість адаптувати фінансову інформацію до специфіки господарської діяльності та стратегічних завдань розвитку. Крім того, для бізнесу амортизація є важливою в контексті ESG-звітності, оскільки впливає на інвестиційні рішення, пов'язані з оновленням застарілого обладнання на більш екологічне. Натомість у бюджетних установах застосовується уніфіко-

ваний підхід, закріплений у державних стандартах бухгалтерського обліку, який спрямований насамперед на забезпечення прозорості та підзвітності у використанні державних фінансових ресурсів. Така диференціація обумовлює суттєві відмінності в інформаційній функції фінансової звітності: у суб'єктів підприємницької діяльності вона виконує насамперед аналітичну та прогностичну роль, слугуючи основою для прийняття управлінських рішень, тоді як у бюджетних установах її ключовим призначенням є підтвердження цільового та ефективного використання бюджетних коштів.

У суб'єктів підприємницької діяльності, відповідно до НП(С)БО 7 "Основні засоби", підприємства мають можливість обирати серед п'яти методів амортизації (прямолінійного, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивного та виробничого), що надає гнучкість у формуванні облікової політики та дозволяє оптимізувати витрати, прибуток і податкове навантаження. Вибір конкретного методу визначається еконо-

Таблиця 2. Характеристика економічних і управлінських ефектів амортизаційної політики

Критерій	Суб'єкти підприємницької діяльності (НП(С)БО 7, МСФЗ)	Бюджетні установи (НП(С)БОДС 121)
Нормативно-правове регулювання	НП(С)БО 7 «Основні засоби», МСБО 16 «Основні засоби», МСБО 36 «Зменшення корисності активів»	НП(С)БОДС 121 «Основні засоби»
Методи амортизації	Прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий	Прямолінійний метод (для більшості основних засобів); спеціальний метод «50/50» або нарахування 100 % амортизації під час введення в експлуатацію (для малоцінних необоротних матеріальних активів і бібліотечних фондів)
Економічний ефект	Вплив на собівартість, прибуток, податкове навантаження; можливість оптимізації фінансових результатів та інвестиційної привабливості	Відображення зносу активів, формування інформаційної бази для планування ремонтів і відновлення; підвищення достовірності бухгалтерської звітності
Управлінський ефект	Гнучкість у формуванні облікової політики; можливість стратегічного планування та прогнозування грошових потоків	Стандартизованість процедур, що забезпечує єдність підходів до оцінки й контролю використання активів
Цільова спрямованість	Оптимізація витрат і результатів діяльності, підвищення конкурентоспроможності	Контроль ефективності, економності та законності використання державних ресурсів

Джерело: узагальнено автором на основі [9, 10, 11].

мічною доцільністю, характером використання активу, очікуваними темпами його зносу.

Натомість у бюджетних установах відповідно до НП(С)БОДС 121 "Основні засоби" застосовується уніфікований підхід: для більшості об'єктів амортизація нараховується за прямолінійним методом, а щодо малоцінних необоротних матеріальних активів і бібліотечних фондів — метод "50/50" або нарахування 100 % вартості при введенні в експлуатацію. Такий підхід мінімізує варіативність і орієнтований на забезпечення прозорості та законності використання державних коштів.

Особливості визнання, відображення та податкового регулювання амортизації у суб'єктів підприємницької діяльності і бюджетних установах узагальнено у вигляді порівняльної таблиці 1.

Відмінності у нормативному регулюванні безпосередньо впливають на економічний та управлінський ефект амортизаційної політики.

Для більшої наочності узагальнені ключові відмінності амортизаційної політики у суб'єктів підприємницької діяльності та бюджетних установах у таблиці 2.

Сучасна амортизаційна політика потребує трансформації від формального механізму обліку до інструмента аналітичного управління інвестиційним потенціалом підприємства. Як

свідчить дослідження А. Sakun та інших авторів [13], оптимізація системи нарахування амортизації має ґрунтуватися не лише на нормативних підходах, а й на створенні обліково-аналітичного простору, який відображає взаємозв'язок між амортизаційними відрахуваннями, темпами оновлення активів і стійкістю фінансових результатів підприємства. У статті обґрунтовується перехід до парадигми стратегічного управління амортизацією, де амортизація розглядається як інструмент забезпечення відтворення активів, інтегрований в обліковий, аналітичний та управлінський контури. Цей підхід доцільно адаптувати як для суб'єктів підприємницької діяльності, так і для бюджетних установ. Науковці запропонували розглядати амортизаційну політику не лише як облікову процедуру, а як систему управління інвестиційним циклом основних засобів. Вона має поєднувати: обліковий контур — відображення витрат, амортизаційних сум, залишкової вартості; аналітичний контур — прогнозування темпів оновлення, моделювання впливу методів амортизації на рентабельність і ліквідність; управлінський контур — ухвалення рішень щодо модернізації, технічного переоснащення, оптимізації виробничої потужності. Така інтеграція перетворює амортизаційну політику на динамічний інструмент стратегічного управління

Таблиця 3. Приклад цифрової трасованості амортизації

№	Назва етапу	Цифрова трасованість	Внутрішня інформація
1	Цифровий слід №1 Придбання та введення в експлуатацію ОЗ – 01.01.2023	У єдиній ERP-системі створюється цифровий паспорт активу	Паспорт автоматично інтегровано з модулями управління запасами та виробництвом
2	Цифровий слід №2 Нарахування амортизації – щомісячно	ERP-система автоматично проводить розрахунок і створює бухгалтерський запис	Контролер у будь-який момент може перевірити повну історію нарахувань і відсутність ручних втручань
3	Цифровий слід №3 Ремонт і модернізація 15.07.2025 – капітальний ремонт (250 000грн), продовження терміну служби на 2 роки	Рішення про модернізацію фіксується в системі управління активами; ERP-система формує пропозицію щодо капіталізації, яка затверджується бухгалтером; після цього система автоматично оновлює графік амортизації	Керівництво оцінює ефективність інвестиції, порівнюючи вартість ремонту (250 000) із продовженням строку служби
4	Щорічний Аудит та аналіз використання трасованості	Аудитор отримує доступ до ERP і може відтворити будь-який розрахунок, перевірити санкціонування змін та відповідність документів	Цифрова трасованість забезпечує прозорість, достовірність і управлінську аналітику, перетворюючи амортизацію на інструмент прийняття рішень

Джерело: узагальнено автором на основі [13, 14].

капіталом, орієнтований на підвищення вартості підприємства.

У статті Sakun A. [13] підкреслюється, що інтеграція цих контурів у єдину систему забезпечує "цифрову трасованість" амортизаційних процесів, що створює основу для data-driven accounting — управлінського обліку, заснованого на даних.

Цифрова трасованість — це інтегрований інформаційний ланцюг у межах ERP-системи, що фіксує всі операції з активом — від нарахування амортизації до переоцінки чи аудиту. Вона забезпечує прозорість, відтворюваність і контрольованість облікових процесів, створюючи надійну базу для управлінського аналізу.

У системі data-driven accounting цифрова трасованість виступає джерелом достовірних даних про події, журнали операцій, версії документів і права доступу. Її ефективність визначається якістю даних — їх повнотою, узгодженістю, актуальністю та можливістю відстеження змін. На цій основі великі масиви облікової інформації автоматично трансформуються в аналітичні показники, зокрема амортизаційні індикатори, що характеризують ефективність використання активів, темпи їх оновлення та вплив на фінансову стійкість підприємства.

У таблиці 3 запропоновано приклад поетапного відображення цифрових слідів амортизації у системі ERP.

В умовах цифрової економіки амортизаційна політика має стати елементом системи

стратегічного управління активами, що забезпечує баланс між фінансовими результатами, технологічним розвитком і ресурсною безпекою підприємства.

Для цього слід перейти від статичного підходу "нарахування зносу" до динамічного підходу стратегічного управління амортизаційною політикою, у межах якого амортизація розглядається як інвестиція у майбутнє відтворення активів. Періодичний перегляд строків і методів амортизації стає частиною внутрішнього аудиту, а цифрові інструменти управління активами забезпечують прозорість, прогнозованість і ефективність використання ресурсів.

Результати дослідження Makoto Kuroki [14] вказують, що інформація про амортизацію має значний управлінський потенціал, який досі не реалізований у більшості суб'єктів підприємницької діяльності і державних установ.

У своєму експериментальному дослідженні Makoto Kuroki [14] довів, що розширене розкриття інформації про амортизацію (вартість, метод, строк корисного використання, залишкова вартість) істотно впливає на рішення управлінців у сфері капітального бюджетування, зокрема: підвищує ймовірність ухвалення рішень щодо своєчасного оновлення активів; дозволяє краще оцінити довгострокові витрати володіння активами; створює основу для раціонального розподілу капітальних інвестицій між підрозділами. Отримані результати підтверджують, що якісна амортизаційна

Таблиця 4. Удосконалення використання амортизаційної інформації в управлінському обліку

Стратегічна ціль	Запропоновані заходи	Аналітична цінність
Суб'єкти підприємницької діяльності		
Трансформація амортизації в інвестиційний ресурс	Включення у звіт показників ефективності використання амортизаційних фондів і темпів оновлення активів.	Оцінка самофінансування, аналіз співвідношення зносу та інвестицій, прогнозування фінансової стійкості.
Фінансова стійкість і привабливість	Використання амортизаційних коефіцієнтів як КРІ ефективності та самофінансування.	Підвищення точності оцінки прибутковості активів і прогнозування інвестиційного потенціалу.
Регламентация управлінських моделей	Розроблення внутрішнього стандарту з управління відтворенням основних засобів.	Уніфікація рішень і підвищення прозорості управління активами.
Бюджетні установи		
Обґрунтування капітальних видатків	Використання амортизаційних даних у плануванні бюджетних запитів.	Зв'язок між зносом і потребою у фінансуванні відновлення активів.
Прозорість управління активами	Запровадження електронних «амортизаційних паспортів» або внутрішнього реєстру активів.	Забезпечення підзвітності, цифрової трасованості та обґрунтованості бюджетних рішень.

Джерело: розроблено авторами; матеріал має рекомендаційний характер.

інформація є критично важливим фактором стратегічного планування та оцінки ефективності капіталовкладень.

Тому доцільно переглянути роль амортизації у системі управлінського обліку, трансформувати її із пасивного елементу звітності в активний аналітичний інструмент.

Суб'єкти підприємницької діяльності при впровадженні управлінського підходу до амортизації, можуть оцінювати її стратегічний ефект, зокрема: визначати оптимальний момент заміни активів; проаналізувати "коефіцієнт віддачі амортизації" — відношення між фактичними амортизаційними сумами та обсягом реінвестованих коштів; прогнозувати фінансову спроможність до оновлення основних засобів у середньо- та довгостроковій перспективі. Такий підхід забезпечить зворотний зв'язок між фінансовим та управлінським обліком: управлінські рішення ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку, а результати цих рішень — знову відображаються в облікових регістрах.

У процесі удосконалення системи управлінського обліку доцільно розмежувати підходи до використання амортизаційної інформації для суб'єктів підприємницької діяльності та бюджетних установ. Це дозволить підвищити ефективність управлінських рішень, забезпечити прозорість руху необоротних активів та посилити аналітичну складову звітності. У таблиці 4 систематизовано напрями удосконалення використання амортизаційної інформації для різних типів організацій.

Реалізація запропонованих підходів до використання амортизаційної інформації у системі управління необоротними активами забезпечить формування нової концепції управління фінансовими ресурсами як у суб'єктів підприємницької діяльності, так і в бюджетних установах.

Очікувані результати для суб'єктів підприємницької діяльності полягають у підвищенні ефективності управління необоротними активами, посиленні інвестиційного потенціалу та аналітичної обґрунтованості прийняття управлінських рішень. Впровадження розширеної управлінської звітності, що відображає ефективність використання амортизаційних фондів і темпи оновлення активів, сприятиме трансформації амортизаційних відрахувань у внутрішнє джерело інвестиційного розвитку. Така інформаційна модель дозволить більш точно оцінювати потенціал самофінансування підприємства, знижувати потребу у зовнішньому запозиченні та оптимізувати структуру капіталу, формуючи стійку фінансову базу для відтворення основних засобів. Завдяки використанню підходу "Звіту про управління (Management report)" — аналітичного інструменту управлінської звітності, передбаченого Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [9] та Директивою 2013/34/ЄС, який поєднує фінансові показники з оцінкою ризиків, перспектив і стратегічних рішень керівництва, — підприємства зможуть здійснювати прогнозне моделювання фінансової стійкості, визначати

оптимальні обсяги оновлення активів, підвищувати точність оцінки капіталомісткості та обґрунтовувати власну інвестиційну привабливість для потенційних партнерів і кредиторів.

Впровадження внутрішнього "Звіту про управління (Management report)" щодо використання амортизаційної інформації в управлінських моделях забезпечить уніфікацію процедур прийняття рішень, підвищить якість фінансового прогнозування, бюджетування та планування грошових потоків. Для бюджетних установ очікувані результати полягають у формуванні ефективної системи управління необоротними активами, підвищенні прозорості використання бюджетних ресурсів і переході до аналітично обґрунтованого планування капітальних видатків. Такий підхід дозволить формувати бюджетні запити на основі реальних показників зносу, технічного стану й залишкової вартості основних засобів, що зменшить суб'єктивність та інерційність у прийнятті управлінських рішень. Важливим етапом стане створення системи "амортизаційних паспортів" активів, яка забезпечить повну цифрову трасованість життєвого циклу кожного об'єкта від моменту введення в експлуатацію до списання. Це дозволить прогнозувати строки заміни, своєчасно планувати капітальні ремонти, модернізацію та оновлення, а також оптимізувати витрати, пов'язані з утриманням матеріально-технічної бази. Використання аналітичної інформації про знос, залишкову вартість і технічний стан активів сприятиме підвищенню підзвітності керівників установ за ефективність управління державним майном. Очікується зменшення випадків нецільового або неефективного використання бюджетних коштів, підвищення результативності капітальних інвестиційних рішень і зміцнення довіри до системи державного фінансового управління.

Впровадження запропонованих заходів забезпечить зміцнення інформаційно-аналітичної, фінансової та управлінської складових системи обліку й управління необоротними активами. Інтегрована інформаційно-аналітична система формує цілісне бачення стану, зносу та потреб у відновленні основних засобів, створюючи базу даних для стратегічного аналізу й планування відтворення. У фінансовому аспекті це сприятиме зростанню частки внутрішніх інвестиційних ресурсів, зниженню залежності від зовнішнього фінансування та формуванню достовірної основи для оцінки платоспроможності й фінансової стійкості. Управлінський ефект виявляється у вдосконаленні стратегічного планування, підвищенні

контролю за використанням ресурсів, зменшенні ризиків неефективних витрат і наближенні практик управління до європейських стандартів корпоративної звітності. Отже, амортизаційна інформація постає ключовим елементом аналітично орієнтованої системи управління активами, що відповідає принципам сталого розвитку, прозорості та раціонального використання ресурсів.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Амортизаційна політика є системоутворювальним елементом управління необоротними активами, а відмінності між суб'єктами підприємницької діяльності і бюджетними установами обумовлені цілями звітності, ступенем регламентації та наявністю податкових наслідків. Запропонована парадигма стратегічного управління амортизацією та впровадження цифрової трасованості перетворюють амортизацію з формальної процедури на інструмент планування відтворення, оптимізації грошових потоків і підвищення інвестиційної дисципліни у бізнесі, а для бюджетних установ — на основу аналітично обґрунтованого планування капітальних видатків.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленні науково-практичних завдань щодо оцінювання ефектів цифрової трасованості в аудиті, зокрема її впливу на зменшення трудомісткості перевірок, автоматизацію контролю та підвищення рівня виявлення помилок і порушень. Водночас перспективним напрямом є моделювання впливу альтернативних методів амортизації на довгострокову собівартість, тарифоутворення й фінансову стабільність бюджетних установ, що дасть змогу визначити оптимальні підходи до планування капітальних видатків.

Література:

1. Kuzyk N., Shevchuk K., Mishchenko T., Venher A. International Financial Reporting Standards in the national practice of accounting for revaluation and impairment of fixed assets. *Economics and Business Management*. 2025. Vol. 16. № 1. pp. 214—233.
2. Petryk O., Oliinyk A. Theoretical and practical aspects of auditing fixed assets of enterprises during the economic recovery of Ukraine. *Finance of Ukraine*. 2025. № 6. pp. 118—128.
3. Kraievskyi V. Actual Issues of Reproduction of Fixed Assets of Domestic Enterprises. *Еконо-*

міка розвитку систем. 2024. Vol. 6. № 2. pp. 16—21.

4. Бондар М., Кулик А. Облік об'єктів основних засобів підприємств та аналіз їхньої вартості в умовах збройної агресії. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 4. С. 165—177.

5. Кругла М.М. Облікова політика щодо визнання та класифікації основних засобів за національними і міжнародними стандартам. SWorldJournal, 2024. № 25-02, 155—159.

6. Закон України "Про підприємництво" № 698-XII від 07.02.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>

7. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби", затв. наказом Міністерства фінансів України від 12.10.2010 № 1202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10#Text>.

9. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" № 996-XIV від 16.07.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби", затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.

11. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 "Основні засоби" URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-16_ukr_2018.pdf.

12. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

13. Sakun A., Pylypenko K., Skrypnyk S., Prystemskyi O., Shepel I. Accounting and analytical space of providing the depreciation policy of Ukrainian enterprises. Rivista di Studi sulla Sostenibilita. 2023. № 12 (2). pp. 247—270.

14. Kuroki M. Impact of Depreciation Information on Capital Budgeting among Local Governments: A Survey Experiment. Australian Accounting Review. 2022. Vol. 32 (2). P. 201—213.

References:

1. Kuzyk, N., Shevchuk, K., Mishchenko, T. and Venher, A. (2025), "International Financial Reporting Standards in the national practice of accounting for revaluation and impairment of fixed assets", Economics and Business Management, vol. 16 (1), pp. 214—233.

2. Petryk, O. and Oliinyk, A. (2025), "Theoretical and practical aspects of auditing fixed assets

of enterprises during the economic recovery of Ukraine". Finance of Ukraine, vol. 6, pp. 118—128.

3. Kraievskyi, V. (2024), "Actual issues of reproduction of fixed assets of domestic enterprises", Ekonomika rozvytku system, vol. 6 (2), 16—21.

4. Bondar M., & Kulyk A. (2022), "Accounting of fixed assets of enterprises and analysis of their value under conditions of armed aggression", Ekonomichnyi analiz, vol. 32 (4), pp. 165—177.

5. Kruhla, M. (2024), "Accounting policy regarding recognition and classification of fixed assets according to national and international standards", SWorld Journal, vol. 25-02, pp. 155-159.

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), Law of Ukraine "On Entrepreneurship", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text> (Accessed 21 Oct. 2025).

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "The Budget Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (Accessed 21 Oct. 2025).

8. Ministry of Finance of Ukraine (2010), "National Public Sector Accounting Standard (NPSAS) 121 " Fixed Assets", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10#Text> (Accessed 21 Oct. 2025).

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (Accessed 21 Oct. 2025).

10. Ministry of Finance of Ukraine (2000), "National Accounting Standard (NAS) 7 "Fixed Assets", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (Accessed 21 Oct. 2025).

11. Ministry of Finance of Ukraine (2018), "International Accounting Standard 16 "Property, Plant and Equipment" (Ukrainian translation)", available at: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-16_ukr_2018.pdf (Accessed 21 Oct. 2025).

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "The Tax Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Accessed 21 Oct. 2025).

13. Sakun, A., Pylypenko, K., Skrypnyk, S., Prystemskyi, O., and Shepel, I. (2023), "Accounting and analytical space of providing the depreciation policy of Ukrainian enterprises", Rivista di Studi sulla Sostenibilita, vol. 12 (2), pp. 247—270.

14. Kuroki, M. (2022), "Impact of depreciation information on capital budgeting among local governments: A survey experiment", Australian Accounting Review, vol. 32 (2), pp. 201—213.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2025 р.